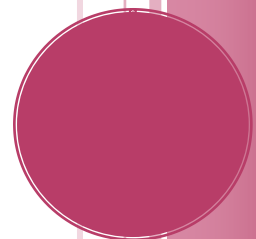

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΩΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ

Η διδακτική διαδικασία κινείται -συνειδητά ή ασυνειδητά- στο πλαίσιο κάποιας ή κάποιων διδακτικών παραδόσεων με συγκεκριμένες συνέπειες ως προς το «τι» και «πώς» και «πότε» της διδασκαλίας. Ποιο είναι το είδος των διδακτικών πρακτικών στο πλαίσιο των οποίων θα αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ στη διδασκαλία και ποια η συνεισφορά μας προς την κατεύθυνση της δημιουργίας νέου τύπου μαθητών που θα είναι πιο κοντά στη νέα εξωσχολική πραγματικότητα και στις νέες απαιτήσεις της κοινωνίας της γνώσης και της πληροφορίας.

ΚΣΕ:1ο ΣΕΚ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

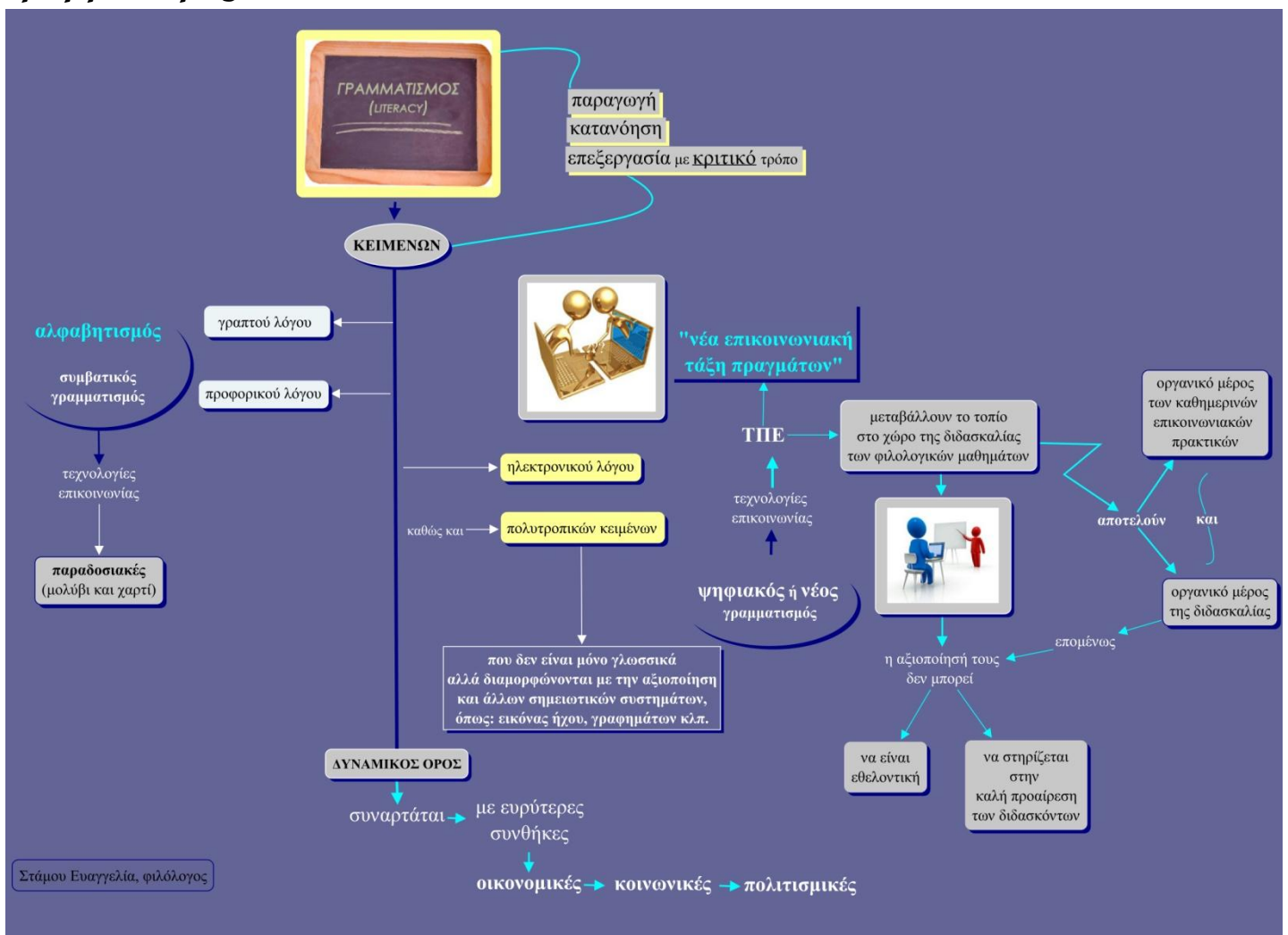
7/10/2011

ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

"Στη θέση του γραμματισμού χρησιμοποιείται συχνά και ο όρος εγγραμματισμός. Οι όροι αυτοί αποδίδουν στα ελληνικά τον αγγλικό όρο literacy. Στα αγγλικά ο όρος χρησιμοποιείται με διπλό περιεχόμενο: με αυτό που αποκαλούμε στα ελληνικά αλφαβητισμός και με το περιεχόμενο που αποδίδουμε στον όρο γραμματισμός. Ο αλφαβητισμός είναι όρος που χρησιμοποιήθηκε κυρίως στο παρελθόν και έδινε βαρύτητα στην καλλιέργεια της ικανότητας για ανάγνωση και γραφή. Ο όρος γραμματισμός περιλαμβάνει την έννοια του αλφαβητισμού αλλά είναι πιο δυναμικός. Η δεύτερη έννοια σχετίζεται με τη δυνατότητα του εγγράμματος ατόμου να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορες καθημερινές κοινωνικές πρακτικές που συμπεριλαμβάνουν ανάγνωση και γραφή (και όχι μόνο) στις ποικίλες εκδοχές τους".

Εννοιολογικός χάρτης που επιχειρεί να αποδώσει τη σημασία του όρου Γραμματισμός

ΤΡΟΠΟΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

□ Αξιοποίηση των ΤΠΕ σε πιο παραδοσιακές μορφές διδασκαλίας

Στο πλαίσιο μιας περισσότερο παραδοσιακής και δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας, ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει τις ΤΠΕ απλά ως ένα εποπτικό μέσο, για να προσελκύσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να διαφωτίσει ορισμένα σημεία της ύλης. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και τα λογισμικά που εστιάζουν στην εκμάθηση των γλωσσικών δομών με στατικό και μηχανιστικό τρόπο. Η προσέγγιση αυτή αποδίδει στα παιδιά έναν ιδιαίτερα παθητικό ρόλο.

□ Αξιοποίηση των ΤΠΕ σε πιο καινοτόμες κατευθύνσεις

Οι ΤΠΕ δίνουν ευκαιρίες σε εκπαιδευτικούς να κινηθούν και σε πιο σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις,¹⁴ κυρίως προς την κατεύθυνση του δημιουργικού ρόλου των μαθητών, οι οποίοι δεν παρακολουθούν απλώς τον δάσκαλο, αλλά εμπλέκονται δημιουργικά στην παραγωγή της σχολικής γνώσης, αναπτύσσουν γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες υψηλότερου επιπέδου, ενώ εξοικειώνονται ταυτόχρονα με πρακτικές του ψηφιακού γραμματισμού αξιοποιώντας λειτουργικά τα νέα μέσα (λειτουργικός ψηφιακός γραμματισμός / λειτουργικός νέος γραμματισμός). Στο πλαίσιο αυτό η τάξη μετατρέπεται σταδιακά σε κοινότητα δημιουργικής μάθησης. Μια τέτοιου είδους διδακτική λογική απαιτεί από τον δάσκαλο να διαβάσει «την ύλη» που έχει να διδάξει περισσότερο δημιουργικά και κάθετα και λιγότερο διεκπεραιωτικά – γραμμικά.

□ Αξιοποίηση των ΤΠΕ προς την κατεύθυνση του κριτικού και νέου γραμματισμού.

Η εκπαιδευτική πρόταση του κριτικού νέου γραμματισμού δεν αρκείται στην αξίωση για απλή καλλιέργεια του λειτουργικού ψηφιακού γραμματισμού, αλλά επιχειρεί να προσθέσει την κριτική διάσταση στην προσέγγιση του νέου γραμματισμού. Στον πυρήνα των σκέψεων αυτών υπάρχει η λογική της αμφισβήτησης και απομυθοποίησης των υπολογιστών ως ουδέτερων τεχνολογικών μέσων πρακτικής γραμματισμού και η προσπάθεια συνειδητής σύνδεσής τους με τη συγκεκριμένη οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα που τους δημιουργεί (Koutsogiannis 2004).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Τα σύνθετα του άγω

Ας υποθέσουμε ότι έχουμε τρεις εκπαιδευτικούς, οι οποίες δεν μένουν ικανοποιημένες από τη διδασκαλία τους και εξετάζουν αν θα μπορούσαν να βοηθηθούν από τη χρήση των ΤΠΕ. Και οι τρεις εντοπίζουν και θέλουν να αντιμετωπίσουν το ίδιο πρόβλημα: Τη σύγχυση που παρατηρείται σε πολλά παιδιά όταν επιχειρούν να αντιμετωπίσουν κάποιους λόγιους ρηματικούς τύπους.

Εκπαιδευτικός 1

Η πρώτη εκπαιδευτικός έχει ακούσει ότι το εκπαιδευτικό λογισμικό κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον, αλλά παράλληλα συνδέει τα παιδιά με το μέλλον, λόγω της χρήσης των ΤΠΕ. Έτσι, στρέφεται στην αναζήτηση εκπαιδευτικού λογισμικού. Πράγματι, η έρευνά της αποδίδει, αφού βρίσκει αρκετά προϊόντα που εμπεριέχουν «την ύλη» που θέλει να διδάξει. Δίνουμε στη συνέχεια μια ενδεικτική εικόνα (εικόνα 3), όπου φαίνεται η λογική του συγκεκριμένου λογισμικού, το οποίο είναι ουσιαστικά ένα πιο δυναμικό βιβλίο γραμματικής: τα παιδιά μπορούν να «διερευνήσουν» την κλίση του ρήματος, να επιλέξουν χρόνους, εγκλίσεις κτλ. Στο παράδειγμά μας φαίνεται η κλίση της υποτακτικής αορίστου του ρήματος *παράγω*.

The screenshot shows the 'Ελληνισμός' software interface. The title bar reads 'Ελληνισμός'. Below it is a menu bar with 'Εφαρμογή', 'Επιλογές', and 'Βοήθεια'. A toolbar contains icons for 'Πίσω', 'Εμπρός', 'Αναζήτηση', 'Κύση', 'Μάθημα', 'Λίστα Μαθημάτων', and 'Ασκήση'. The main window displays the text 'Λέξη: παράγω' and 'Verdana 12'. On the left, a list of conjugated forms is shown under the heading 'Ενεργητική'. The main area displays the following conjugations:

ΕΝΙΚΟΣ	να παραγάγω / παράξω
	να παραγάγεις / παράξεις
	να παραγάγει / παράξει
ΠΛΗΘ/ΚΟΣ	να παραγάγομε / παραγάγουμε / παράξομε / παράξομε
	να παραγάγετε / παράξετε
	να παραγάγουν / παράξουν

At the bottom, there are buttons for 'μέρος', 'φωνή', 'χρόνος', and 'έγκλιση'. Below these buttons, the text reads 'ρήμα: Ενεργητική αορίστος υποτακτική'. The software is developed by 'ΕΛΛΗΝΟΜΑΘΕΙΑ'.

Εικόνα 3

Εκπαιδευτικός 2

Η δεύτερη εκπαιδευτικούς γνωρίζει ότι το πρόβλημα δε λύνεται με μια αποσπασματικού τύπου παρουσίαση της κλίσης του ρήματος και αποφασίζει να αφιερώσει μία ολόκληρη διδακτική ενότητα στα λόγια ρήματα και ιδιαίτερα στα σύνθετα με το -άγω. «Ξεκλέβει» για αυτό 3-4 ώρες, χωρίς να επηρεάζεται ουσιωδώς το πρόγραμμα διδασκαλίας της και αξιοποιεί τα σώματα κειμένων. Τα παραδείγματα δίνονται από την *Πύλη για την ελληνική γλώσσα* (www.greek-language.gr), αλλά θα μπορούσαν να αντληθούν και από άλλα σώματα κειμένων.¹⁵ Θεωρητική της αφετηρία είναι το τρίπτυχο: το παιδί μαθαίνει, όταν ψάχνει· η μελέτη της γλώσσας πρέπει να συνδέεται με τη χρήση της και η κατανόηση της γραμματικής δεν πρέπει να γίνεται αποκομμένα από τη χρήση της.

Στο πλαίσιο αυτό ζητάει από τα παιδιά να διερευνήσουν την κλιτική συμπεριφορά του συγκεκριμένου ρήματος, να συνδέσουν την κλίση του με τη χρήση (π.χ. σε ποια είδη κειμένων χρησιμοποιείται και σε ποιους χρόνους, κυρίως) και να δουν αν υπάρχει διαφορά ως προς το πώς χρησιμοποιείται το συγκεκριμένο ρήμα στον τύπο σε σχέση με το πώς χρησιμοποιείται στα σχολικά εγχειρίδια. Παρακάτω δίνονται ενδεικτικά αποτελέσματα από την έρευνα στο σώμα κειμένων, όπου μπορεί να ερευνηθεί η κλιτική συμπεριφορά του συγκεκριμένου ρήματος. Έτσι, τα παιδιά μπορούν να καταγράψουν μόνα τους πώς κλίνεται το συγκεκριμένο ρήμα κτλ. (εξαγωγή του κανόνα

Πύλη για την ελληνική γλώσσα

(<http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>)

Εκπαιδευτικός 3

Η επόμενη εκπαιδευτικός είναι εξαιρετικά πιο τολμηρή, σκέφτεται να προσεγγίσει το συγκεκριμένο πρόβλημα ευρύτερα και κινείται γύρω από τους επόμενους άξονες: αποφασίζει να συνδέσει τη διδασκαλία των συγκεκριμένων λόγιων ρηματικών τύπων με τη διδασκαλία του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών να δώσει βαρύτητα στην ιδιαιτερότητα των ΤΠΕ ως περιβαλλόντων επικοινωνίας (ανάγνωση, γραφή) και να κάνει ένα ετήσιο σχέδιο εργασίας («λόγια ρήματα και η χρήση τους στη νέα ελληνική»), αξιοποιώντας χρόνο και από τα δύο αυτά διδακτικά αντικείμενα. Θα αξιοποιήσει επίσης το ιστολόγιο, όπου τα παιδιά θα αναρτήσουν τις εργασίες τους.

Η εκπαιδευτικός αυτή ξεκινάει από το πρόβλημα, το οποίο έχουν να διερευνήσουν τα παιδιά και θέτει τους άξονες που θα κινηθούν. Οι πτυχές του προβλήματος που έθεσε είναι οι εξής:

1. Πώς συμπεριφέρονται τα συγκεκριμένα ρήματα στον καθημερινό λόγο και γιατί;
2. Διαφέρουν οι επίσημες απόψεις (π.χ. σχολική γραμματική) από την πραγματικότητα;
3. Ποιες ενδεχόμενες συζητήσεις γίνονται για τα ρήματα αυτά και τι υποστηρίζουν;

Ζητάει από τα παιδιά να γράψουν δύο ειδών κείμενα, μετά από την έρευνα που θα επιχειρήσουν: ένα σε πρόγραμμα παρουσίασης (π.χ. PowerPoint), το οποίο θα παρου-

Παραγωγή ή παράξω;

σιαστεί στην τάξη και πιθανώς σε κάποια εκδήλωση που μπορεί να οργανώσουν, και ένα κείμενο σε μορφή ερευνητικής εργασίας για το ιστολόγιό τους (blog).

Τα παιδιά της συγκεκριμένης εκπαιδευτικού είναι εξοικειωμένα με την ομαδική εργασία αυτής της μορφής και με τη διερευνητική χρήση των ΤΠΕ. Έτσι, δεν εστιάζει σε ιδιαίτερες λεπτομέρειες, αλλά θέτει με σαφήνεια το πλαίσιο που θα εργαστούν:

-Επισημαίνει τα πεδία χρήσης της γλώσσας που θα διερευνηθούν και θα είναι αφενός ο δημοσιογραφικός και εκπαιδευτικός λόγος μέσω των σωμάτων κειμένων του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας από την *Πύλη για την ελληνική γλώσσα* (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html), αφετέρου ο πιο καθημερινός λόγος του διαδικτύου.

-Προτείνει στα παιδιά να χρησιμοποιήσουν ποικίλα βοηθήματα, όπως γραμματικές (αρχαίας & νέας), λεξικά σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, ενδεχομένως λογισμικά (βλ. π.χ. λογισμικό που χρησιμοποίησε η εκπαιδευτικός 1) και οτιδήποτε άλλο κρίνουν απαραίτητο (έντυπο, ηλεκτρονικό), προκειμένου να απαντήσουν με πληρότητα στα ερωτήματα που έχουν τεθεί.

Οι στόχοι της επιγραμματικά είναι οι εξής:

- Διερεύνηση του ζητήματος σε βάθος (εν μέρει και η εκπαιδευτικός 2).
- Σύνδεση με τη γλωσσική πραγματικότητα (εν μέρει και η εκπαιδευτικός 2).
- Κατανόηση και ερμηνεία των έντονων συζητήσεων σε μεταγλωσσικά ζητήματα.
- Κατανόηση της ιδιαιτερότητας του διαδικτύου ως επικοινωνιακού περιβάλλοντος (νέος γραμματισμός).
- Κατανόηση και παραγωγή λόγου σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα (νέος γραμματισμός).

Τρεις διαφορετικοί τρόποι διδακτικής αναπλαισίωσης των ΤΠΕ (Πίνακας 6)

Θεωρ. πλαίσιο	Παράδειγμα 1	Παράδειγμα 2	Παράδειγμα 3
Γλώσσα	Γλώσσα = δομή, κώδικας	Γλώσσα = δομή σε συνδυασμό με τη χρήση	Η γλώσσα (δομές) κατανοείται ως μέρος της σύνθετης κοινωνικοπολιτισμικής πραγματικότητας
Διδ. Γλώσσας	Αθροιστική λογική, διδασκαλία των δομών	Στοιχεία επικοινωνιακής και κειμενοκεντρικής οπτικής	Στοιχεία επικοινωνιακής και κειμενοκεντρικής οπτικής, κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, και πολυγραμματισμών.
Θεωρία μάθησης	Παραδοσιακή / Συμπεριφορισμός	Μαθαίνω ερευνώντας	Μαθαίνω ερευνώντας και συνθέτοντας.
Μαθητής ως Υ	Γνώσεις για τη δομή, ελάχιστη ενεργοποίηση	Γνώσεις για τη δομή σε σχέση με τη χρήση και τα κείμενα, σημαντική ενεργοποίηση	Επικοινωνιακή, κειμενική, κριτική ικανότητα -γνώσεις για τη γλώσσα, σημαντική ενεργοποίηση.
Ο υπολογιστής	Μέσο διδασκαλίας	Διερευνητικό περιβάλλον	Περιβάλλον διερεύνησης – συνεργασίας – παραγωγής λόγου (πρακτικής γραμματισμού), έμφαση στον νέο γραμματισμό.
Σχολικός χρόνος - χώρος	Ο ισχύων	Δεν αρκούν τα ισχύοντα	Διαθεματική λογική, διαφορετικός χειρισμός των ισχυόντων

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναδεικνύεται ότι το σχολείο και η διδασκαλία δεν είναι κάτι στατικό και δεδομένο αλλά ότι κατασκευάζεται κάθε φορά διαφορετικά ανάλογα με τις θεωρίες που υιοθετούμε και τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουμε.

(Το παράδειγμα προέρχεται από το επιμορφωτικό υλικό των φιλολόγων).